

تحلیل تماتیک منطق مقاومت و ایستادگی در اندیشه مقام معظم رهبری^۱

علیرضا فرهنگزاد^۲؛ حسن خجسته^۳؛ اکبر نصراللهی^۴؛ سیدمحسن بنی‌هاشمی^۵؛ حمیدرضا مقدم‌فر^۶

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۱۲/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۳

چکیده

این پژوهش با هدف تبیین مفهوم «منطق مقاومت» از دیدگاه رهبر معظم انقلاب انجام شده است. ایشان در مناسبت‌های مختلف در بیانات و سخنرانی‌های‌شان، مقاومت و ایستادگی کردن مردم در برابر نظام سلطه را امری منطقی و عقلانی بیان فرموده‌اند. فهم سخنان ایشان در موضوع «منطقی بودن مقاومت» با توجه به جایگاه شرعی و سیاسی‌شان برای عموم مردم، نخبگان و فعالان عرصه مقاومت، ضروری است. این مقاله به دنبال دستیابی به پاسخ این سؤال است که منطقی بودن مقاومت و ایستادگی در اندیشه مقام معظم رهبری به چه دلیل است و مضامین فراگیر آن کدام‌اند؟ داده‌های پژوهشی از بیانات و سخنرانی‌های ایشان از سال ۱۳۷۱ تا ۱۴۰۲ انتخاب شده است. در این پژوهش، از رویکرد کیفی و روش «تحلیل مضمون» برای تحلیل سخنان رهبر معظم انقلاب استفاده شده است. با اجرای مراحل این روش و با کدگذاری نقل‌قول‌هایی از سخنان رهبری در باب مقاومت و ایستادگی، ۵۷ مضمون پایه‌ای، ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده و ۴ مضمون فراگیر استخراج شده است. ۴ مضمون فراگیری که از تحلیل مضمونی منطق مقاومت و ایستادگی از دیدگاه ایشان به‌دست‌آمده است، عبارت‌اند از: «اقتدار منطقی مقاومت و ایستادگی»، «مقاومت امری واقع و حتمی»، «تسری روحیه مقاومت و ایستادگی»، «جرئت داشتن، هزینه داشتن و نترس بودن در مقاومت». همچنین «منطق مقاومت»، هسته و مقوله محوری این پژوهش است.

واژه‌های کلیدی

منطق مقاومت و ایستادگی، مقام معظم رهبری، سلطه بر مردم، ستمگری، دشمنان ملت‌ها.

۱. این مقاله براساس نظر گروه دبیران و سردبیر فصلنامه، پژوهشی است.
۲. دانشجوی دکتری فرهنگ و ارتباطات، گروه مطالعات فرهنگی و رسانه، دانشکده علوم اجتماعی، ارتباطات و رسانه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. farhangzad58@gmail.com
۳. استاد گروه رادیو، دانشکده تولید رادیو و تلویزیون، دانشگاه صدا و سیما، تهران، ایران (نویسنده مسئول). khjasteh@iribu.ac.ir
۴. دانشیار گروه ارتباطات، روزنامه‌نگاری و رسانه، دانشکده علوم اجتماعی، ارتباطات و رسانه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. akbar.nasrollahi@gmail.com
۵. استادیار، گروه مدیریت رسانه، دانشکده مدیریت، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. smohsenb@yahoo.com
۶. استادیار گروه مطالعات فرهنگی و رسانه، دانشکده علوم اجتماعی، ارتباطات و رسانه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

با شروع انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ در منطقه خاورمیانه و در مقابل چشم ابرقدرت‌ها با شعار «نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی» و مبارزه با ظلم به وقوع پیوست و پیام‌آور شرایط جدیدی برای مردم ایران، منطقه و جهان بود. مردم ما با وجود نظام جمهوری اسلامی ایران به داشتن زندگی در پرتو تعالیم دینی و به دور از ظلم و ستم امیدوار گشتند. در هشت سال جنگ تحمیلی با مقاومت و ایستادگی در مقابل دشمن نشان دادند که یک وجب از خاک ایران غنیمت بزرگی است که از دست نخواهند داد. نظام اسلامی مبارزه با ظالم را سرلوحه کار خود قرار داد و از تحریم‌های مختلف نترسید و ایستادگی کرد. از همان ابتدای شروع نظام جمهوری اسلامی، با چالش‌هایی روبرو بوده‌ایم و افراد و گروهایی مقاومت و ایستادگی را مانع پیشرفت نظام اسلامی می‌دانستند. رهبر معظم انقلاب اسلامی با توجه به حساسیت و اهمیت موضوع مقاومت و ایستادگی، در سال‌های مختلف از ابتدای رهبری‌شان تاکنون سعی در هدایت افکار عمومی و جهت‌دهی درست به مسئولین، نخبگان و عموم مردم در این موضوع داشته‌اند. برای همگان و مخصوصاً نخبگان بسیار ضروری است که به آراء ایشان در این مورد مراجعه نمایند تا تکلیف و وظایفشان را بهتر بشناسند و در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌هایشان به اشتباه نیفتند. در این مقاله ما به دنبال استخراج نظرات ایشان در باب «منطق مقاومت و ایستادگی» و عقلانی بودن آن هستیم تا تکلیف و وظایفمان مشخص گردد و گامی به‌سوی مبارزه با دشمن برداشته شود. در فضای امروز جامعه، بحث پیرامون مقاومت و ایستادگی موضوع گفتگوها و موضع‌گیری‌های بسیاری از افراد و گروه‌ها قرار گرفته است که هرکدام از جهتی به این موضوع نگاه می‌کنند و بعضاً وارد مناقشات نظری و عملی با یکدیگر می‌گردند. این گروه‌ها هرکدام روشی را پیرامون مقاومت و ایستادگی در پیش گرفته‌اند و شاهد افراط و تفریط‌هایی نیز در این امر هستیم. عده‌ای با رویکردی منفعل حاضر به پذیرش بسیاری از واقعیت‌ها نبوده و در پی آن هستند که ایستادگی در مقابل تحریم‌ها و مبارزه با دشمنان راه به‌جایی نمی‌برد و بیشک زمانی فرا خواهد رسید که جمهوری اسلامی ایران مجبور به پذیرش می‌گردد؛ در مقابل عده‌ای هستند که به اسم مقاومت و ایستادگی به

تحلیل ژمانیک منطق مقاومت و ایستادگی در اندیشه مقام معظم رهبری

بیراه رفته و با رفتارها و موضع‌گیری‌های نادرست و به‌طور ناخواسته مردم را دلسرد و ناامید می‌کنند. مسئله مهمی که با توجه به این شرایط برای هر فرد و جریان انقلابی و دغدغه مند به نظر می‌رسد شناخت افراط‌وتفریط‌ها و مشخص کردن نسبت خود با این جریانات و بررسی میزان تطابق رفتار و کردار آنها با مقاومت و ایستادگی و همچنین درک وظیفه و تکلیفشان در این زمینه می‌باشد. برای دستیابی به این هدف، رجوع به سخنان ایشان به‌عنوان ولی امر مسلمین و عدالت‌خواهان دنیا بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

ایشان از سال ۱۳۶۸، که رهبری انقلاب را بر عهده گرفتند، همواره بر مقاومت و ایستادگی ملت‌ها و آزادگان جهان تأکید داشته‌اند و در این زمینه بارها در بیانات و سخنرانی‌های خویش، نکاتی را بیان فرموده‌اند و آن را موضوعی عقلانی، منطقی و نشان از آزادگی ملت‌ها می‌دانند. تأکیدات مکرر رهبری انقلاب تاکنون، نشان از عمق و پیچیدگی این مفهوم دارد، به‌طوری‌که تبیین آن در یک کلمه نمی‌گنجد و به توضیح بیشتری نیاز دارد. لذا راهکار مهم و اساسی برای رسیدن به منطقی بودن راهبرد مقاومت و ایستادگی، تبیین اندیشه‌های ایشان در این حوزه است. این تحقیق به‌منظور پر کردن خلأ علمی و با الگو قرار دادن سخنان مقام معظم رهبری به بررسی اندیشه‌های آن شخصیت در این زمینه پرداخته است. بنابراین مسئله اساسی این پژوهش تبیین مفهوم «منطق مقاومت و ایستادگی» در اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب است.

پیشینه پژوهش

نظر به اینکه موضوع «مقاومت» در گفتمان انقلاب اسلامی وجود دارد و در بیانات رهبری موردتوجه بسیار بوده و سخنرانی‌های زیادی در این زمینه از سوی ایشان در جهت تبیین ابعاد مختلف و ماهیت آن بیان شده، ولی کمتر پژوهشی در این زمینه انجام شده است. با بررسی پژوهش‌های انجام‌گرفته که با موضوع این تحقیق نزدیک می‌باشند، می‌توان آنها را در قالب جدول ذیل ذکر کرد:

جدول شماره ۱- پیشینه تحقیق

مهم‌ترین یافته‌ها	اهداف یا سؤالات پژوهش	نویسندگان، سال، روش استفاده شده
یافته‌ها با تأکید بر توان داخلی دفاعی، با بهره‌مندی از قاعده نفی سبیل، اتکاء داخلی و درون‌گرایی تولید و برون‌گرایی محصولات صادراتی، بر اتحاد و روابط مسلمانان همسایگان و تقویت دفاعی تأکید دارد	مقاومت فعال در برابر نظام سلطه در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای چگونه قابل تبیین است؟	حاجی رحیم فرهادزاده، مرتضی محمودی، محمدرضا حاتمی- (۱۴۰۱)- روش اسنادی
راهبرد مقاومت فعال دارای مؤلفه‌هایی که آن را از راهبرد عدم تعهد متفاوت می‌کند. عقلانیت موجود در مقاومت فعال آن را از سایر اندیشه‌های مقاومتی متمایز می‌سازد. اگر مقاومت با عقلانیت همراه نباشد خیلی سریع از بین خواهد رفت	راهبرد اصلی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران چیست؟	رضا انصاری بارده، مهدی جاودانی مقدم- (۱۴۰۰)- روش اسنادی و مصاحبه نخبگانی غیرساختمند
راهبرد مقاومت مفهومی چندبعدی است که با نفی سلطه و ایجاد بازدارندگی در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی زمینه را برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی فراهم می‌سازد	بررسی چیستی راهبرد مقاومت، ابعاد، زمینه‌ها، پیامد و چشم‌انداز آن در اندیشه مقام معظم رهبری	آسیه مهدی‌پور- (۱۳۹۹)- روش داده‌بنیاد
چهار مضمون معنویت‌گرایی و تکلیف محوری، وحدت مسلمین و هم‌گرایی جهان اسلام، تقویت بنیه و دانش نظامی- دفاعی، توسعه، تقویت و تجهیز و تسلیح محور مقاومت ارائه شده است	مقاومت در اندیشه و بیانات رهبری انقلاب اسلامی چه مفهوم و جایگاهی دارد و مضامین فراگیر آن برای ارائه الگوی مقاومت اسلامی کدام‌اند؟	بهزاد قاسمی- (۱۳۹۹)- روش گزنددثتوری
مقاومت یک وظیفه انسانی است و هیچ انسان آزاده‌ای نباید در برابر زورگویی‌ها، تجاوزها و ظلم سکوت کند. مقاومت اصلی‌ترین گزینه‌ای است که روی میز ملت‌ها و دولت‌های آزاده جهان قرار دارد. هرچه مقاومت با هم‌گرایی و همدلی بیشتر و در سطحی وسیع‌تر و با سرعت و کیفیت بهتری شکل بگیرد، پیروزی زودتر به دست می‌آید	مفهوم مقاومت در عرصه بین‌الملل چیست؟ چرا مقاومت در عرصه بین‌الملل ضرورت دارد؟ آیا می‌توان در عرصه بین‌الملل و در میان ملت‌ها و دولت‌ها مقاومت ایجاد کرد؟	رضا لکزایی- (۱۳۹۹)- روش اسنادی (اکتشافی- استقرایی)
تشکیل یک محور امنیتی با رهبری ایران است که بایستی نقش بهینه‌ای را ایفا نموده و ضمن تعمیق همکاری و توسعه مناسبات، در سایر زمینه‌ها و ارتقای جایگاه مقاومت در عرصه سیاست داخلی کشورها گام بردارد	جایگاه و نقش الگوی ایران در تشکیل محور مقاومت چیست؟	مهدی لطفی، علی شیرخانی، مهدی جاودانی مقدم- (۱۴۰۱)- روش اسنادی

مهم‌ترین یافته‌ها	اهداف یا سؤالات پژوهش	نویسندگان، سال، روش استفاده شده
استحکام ملی ایران تقویت‌کننده محور مقاومت در منطقه است و برعکس هرگونه تضعیف این مشروعیت به نوبه خود می‌تواند ضربات پرهزینه‌ای را به راهبرد مقاومت و محور مقاومت وارد سازد	کارکردهای راهبرد مقاومت در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران چیست؟	رضا سیمبر- (۱۴۰۲)- روش اسنادی
تهدیدات نظامی و سیاسی محور مقاومت منجر به تأثیر بر زیرساخت‌های حیاتی، افزایش ناامنی، ایجاد شکاف‌های سیاسی- اجتماعی، خدشه‌دار شدن بازدارندگی و تشدید بحران مشروعیت به‌عنوان مهم‌ترین آسیب‌پذیری‌ها در رژیم صهیونیستی گردیده است	تهدیدات محور مقاومت چه تأثیری بر آسیب‌پذیری رژیم صهیونیستی دارد؟	اصغر افتخاری، محمدمهدی سلیمانی- (۱۴۰۰)- روش اسنادی و میدانی
جداسازی ملت‌ها و دولت‌های منطقه، اصلاحات و جامعه‌پذیری مجدد در منطقه، ایجاد تفرقه میان گروه‌های مقاومت، حذف نیروهای مقاومت از معادلات سیاسی، ائتلاف‌سازی برای مقابله با محور مقاومت، جداسازی ایران از محور مقاومت، نفوذ در میان دولت‌مردان کشورهای محور مقاومت، جذب و همسان‌سازی کشورهای محورهای مقاومت، هزینه‌مند کردن رابطه با ایران، کاهش نفوذ نرم جمهوری اسلامی ایران و درزهای طرح معامله قرن و حذف ظرفیت مسئله فلسطین	سیاست خارجی آمریکا در مقابله با محور مقاومت پس از بیداری اسلامی چه بوده است؟	ابوذر گوهری مقدم، امیرمحمد اسماعیلی- (۱۴۰۲)- روش اسنادی

معنی کلمه «مقاومت» در فرهنگ فارسی عمید، ایستادگی کردن، با کسی در امری برابری کردن و ضدیت کردن، تعریف‌شده است. (عمید، ۱۳۸۹، ص ۷۵۴) مقاومت یعنی فکر کردن برای عبور با روش جهادی؛ یعنی اقدامات پیوسته و مؤثر انجام دادن، به‌گونه‌ای که دشمن را در محاسبات به تجدیدنظر می‌رساند. کسی که راهبردش مقاومتی باشد به‌طور طبیعی روی نقاط مثبت دشمن تمرکز نمی‌کند، بلکه به ظرفیت‌ها و نقاط مثبت خود می‌نگرد. به عبارتی با استفاده از نقاط قوت خودی و نگاه به نقاط ضعف دشمن بر دشمن می‌تازد. (نائینی، ۱۳۹۶) مقاومت به معنای به پا خاستن، پایداری و ایستادگی در برابر کسی یا چیزی است که توازن و حالت طبیعی را بر هم زده باشد. بر این اساس، مقاومت و ایستادگی در برابر هر نوع عامل برهم‌زننده توازن و حالت طبیعی را نیز شامل می‌شود (میرقادری و کیانی، ۱۳۹۱: ۷۰-۷۱).

در «نظریه مدرنیزاسیون»^۱ این اعتقاد وجود دارد که مدرنیته غربی که همان لیبرالیسم^۲ است، راه گریزناپذیری است که همه کشورهای غیر غربی می‌بایست در آن مسیر حرکت کنند. در این نظریه اسلام‌گرایان را بنیادگرایانی تلقی می‌کنند که با رشد و توسعه جهانی مخالفاند و در برابر نظم طبیعی و عقلانی غربی می‌ایستند و به کارهای تروریستی، خشونت‌آمیز و متحجرانه می‌پردازند. ساموئل هانتینگتون، از نظریه‌پردازان برجسته نظریه مدرنیزاسیون از پدیده اسلام‌گرایی به‌نوعی مقاومت و مانعی زودگذر یاد می‌کند که در برابر مدرنیزاسیون غربی می‌ایستد و در اجرای آن اختلال ایجاد می‌کند. او از احتمال برخورد تمدن‌ها بر اثر شکل‌گیری این پدیده بین غرب و جهان اسلام سخن می‌گوید (محمدی، ۱۳۹۲، ص ۷۴). بیشتر دولت‌های کشورهای اسلامی پس از جنگ‌های جهانی اول و دوم تحت تأثیر گفتمان مدرنیته غرب، در جهت مدرنیزاسیون غربی حرکت کردند. دولت‌ها و نخبگان این جوامع به برتری غرب ایمان داشتند. این امر سبب شد ارزش‌ها و نهادهای اسلامی علت پسرفت به شمار آیند (مصالی، ۱۳۸۸، ص ۱۱). دولت صدام در عراق، حافظ اسد در سوریه، ملک حسین در اردن و محمدرضا شاه در ایران با اجرای مدرنیزاسیون، به سرکوب و حاشیه راندن گروه‌های اسلام‌گرا پرداختند. ترویج ارزش‌ها و هنجارهای غربی در جوامع اسلامی، نوعی شکاف بین حاکمیت نوگرا و طبقه متوسط و پایین ایجاد کرد. طبقات متوسطه سنتی، متوسط پایین و پایین هستند که از خرده‌بورژوازی شهری، شهرنشینان روستایی و دانشجویان کلان‌شهرها که منشأ روستایی و شهرهای کوچک دارند، تشکیل شده‌اند. این گروه‌ها یک هدف مشترک دارند و آن، استقرار حکومت اسلامی و اجرای شریعت اسلامی به‌عنوان راه‌حلی برای مقابله با گفتمان مدرنیته غربی است (دکمیجان، ۱۳۷۷: ۱۱۲). مقام معظم رهبری در مورد لزوم استقرار حکومت دینی و اهمیت دین در اجتماع بزرگ مردم قم فرمودند: «دین، پیروان خود را از تسلیم شدن در مقابل ظلم منع می‌کند، به مقابله با ظالم تشویق می‌کند؛ عدالت و آزادی و معنویت و پیشرفت را به زندگی انسان‌ها پیشنهاد می‌کند (بیانات، ۱۳۸۹/۰۷/۲۷). تقابل بین فرهنگ وارداتی غرب با نظام ارزشی مسلمانان در جوامع اسلامی، نوعی احساس خودکم‌بینی در مسلمانان پدید

1. Modernization Theory

2. Liberalism

آورد. ظهور گفتمان اسلام‌گرایی پاسخی به این حقارت و احساس ضعف مسلمانان بود. هدف اسلام‌گرایان اتحاد نیروهای خاموش، ناراضی و سرکوب و به حاشیه رانده‌شده جوامع اسلامی برای مقابله با سلطه گفتمان مدرنیته غربی است (محمدی، ۱۳۹۲: ۷۸).

وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹ و تأثیرات این انقلاب دینی بر ملت‌ها و جنبش‌های منطقه و همچنین ارائه گفتمانی متفاوت با نظام حاکم بین‌الملل موافقان و مخالفانی را در سطح جهان و منطقه در پی داشت و موجب شکل‌گیری آرایش جدیدی در سطح منطقه با عنوان جبهه مقاومت گردید. مقام معظم رهبری در اجتماع بزرگ مردم قم فرمودند: «اگر انقلاب اسلامی، یک انقلاب دینی نبود، قدرت مقاومت نداشت؛ چون دین است که پیروان خود را از تسلیم شدن در مقابل ظلم منع می‌کند، به مقابله با ظالم تشویق می‌کند» (بیانات، ۱۳۸۹/۰۷/۲۷). لذا جبهه مقاومت را می‌توان شامل کشورهایی دانست که خواهان استقلال و عدم وابستگی به غرب و جبهه سازش‌کار و یا کشورهای وابسته به بلوک غرب هستند. پایه‌های ایستادگی در جبهه مقاومت براساس ایمان به خدای واحد و حس وطن‌دوستی است که تسخیر آن برای جبهه متجاوز میسر نیست مگر آنکه با فریب افکار عمومی از راه ایجاد شایعه و شبهه و فشار روانی بر رزمندگان جبهه مقاومت، پایه‌های ایمانی را سست کنند.

چهارچوب نظری

آگاهی و بیداری، مهم‌ترین چیزی است که انسان را از دیگر موجودات متمایز می‌سازد. و به معنای آزادی و مقاومت است و درآمدی است برای دستیابی به تعریفی مناسب، از ادبیاتی که تمام هم‌وغمش، دفاع از مردم در مقابل «متخاصم» است. دکتر «یوسف سلامه»، هوشیاری همراه با مقاومت را انتخاب آزادانه انسان و مفهوم مقاومت را با مفهوم آزادی مرتبط می‌داند. انسان می‌تواند مقاومت را انتخاب کند یا از آن بگریزد و مشخص نمودن معنای وجودش را به دیگران واگذارد (مجیدی، ۱۳۹۱، ص ۴۲۰). مقام معظم رهبری در مورد انتخاب راه مقاومت توسط امام خمینی (ره) در سی‌امین سالگرد رحلت ایشان فرمودند: «امام مسیر مقاومت را انتخاب کرده است. مطلب مهم این است که امام، مقاومت را از روی هیجان‌زدگی

انتخاب نکرد، از روی احساسات زودگذر انتخاب نکرد (۹۸/۳/۱۴). انتخاب راه مقاومت و ایستادگی از دستوراتی است که خداوند متعال در قرآن بدان تأکید فراوانی داشته است و پیامبران را مأمور به صبر و ایستادگی کرده است. همچنانکه در سوره مبارکه هود آیه ۱۱۲ می‌فرماید: «فاستقم كما امرت و من تاب معك و لا تطغوا انه بما تعملون بصیر» «پس همان‌گونه که فرمان یافته‌ای، استقامت کن؛ و همچنین کسانی که با تو به‌سوی خدا آمده‌اند (باید استقامت کنند)؛ و طغیان نکنید، که خداوند آنچه را انجام می‌دهید می‌بیند». رهبر معظم انقلاب در بیانات خود در دیدار با نمایندگان مجلس شورای اسلامی فرمودند: «برادران عزیز، خواهران عزیز، یک نکته اساسی انقلابی ماندن است... امام (رضوان‌الله‌علیه) راجع به سوره هود فرمودند: اینکه حضرت رسول فرمودند «شیبنتی سوره هود» یعنی این آیه این بزرگوار را پیر کرد؛ این قدر سخت است، فاستقم كما امرت؛ بایست، بمان، ادامه بده راه را، خب، پس ببینید مشکل‌تر از انقلابی بودن و گرایش انقلابی داشتن، انقلابی ماندن است (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۰۳/۰۴). مقاومت از نظر اسلام امری دائمی است و برای رسیدن به هدف باید صبر و استقامت کرد تا به آن دست یافت. همان‌طور که خداوند متعال در سوره مبارکه انفال آیه ۶۵ می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ ۚ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَائِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ ۚ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ» ای پیامبر! مؤمنان را به جنگ (با دشمن) تشویق کن! هرگاه بیست نفر با استقامت از شما باشند، بر دویست نفر غلبه می‌کنند؛ و اگر صد نفر باشند، بر هزار نفر از کسانی که کافر شدند، پیروز می‌گردند؛ چرا که آنها گروهی هستند که نمی‌فهمند!

مقاومت در مقابل اشغالگر، در تمام دین‌ها و ملت‌ها، کاری دلاورانه و شریف به حساب می‌آید و فرقی نمی‌کند که ملیت و اندیشه متجاوز چه باشد. همه کشورها به شهادیشان افتخار می‌کنند و خون‌های پاکشان را با نصب تابوها و مراسم سالانه، مقدس می‌شمارند. کنار نیامدن با دشمن در هر شرایطی و مبارزه با ظالم و ظلم‌ستیزی از دستوراتی است که خداوند متعال تخطی از آن را آتش دوزخ بیان می‌کند و در قرآن صریحاً می‌گوید: «وَلَا تَزُكُّوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ». آنهایی که با ظالم کنار می‌آیند و با او مبارزه نمی‌کنند، به زنجیر کشیده می‌شوند

و تحت ستم قرار خواهند گرفت. امام خمینی(ره) فرمودند: تا ظلم هست مبارزه هست و تا مبارزه هست ما هستیم. مبارزه با ظلم هیچ وقت تمام نمی شود و این گونه نیست که فقط با شاه باشد. هر ظالمی در هر عصری و در میان هر نسلی به مردم ظلم می کند، آگاهان و دانایان ملت باید با آن مبارزه کنند. این گونه تصور نشود که گویی ما تنها با شاه پدرکشتگی داشتیم و با شاه مبارزه کردیم، حالا اگر امروز کسی ظلم می کند و حقوق مردم را ضایع می کند و به توده های مردم فکر نمی کند به او کاری نباید داشته باشیم. مقام معظم رهبری نیز در دیدار مسؤولین نظام و سفرای کشورهای اسلامی فرمودند: «ما اگر چنانچه به توحید اعتقاد داریم، نمی توانیم زیر بار زور برویم، نمی توانیم زیر بار ظلم برویم، نمی توانیم در مقابل ظالم نایستیم، این طبیعت توحید است. اینکه جمهوری اسلامی اعلام می کند که هر جا مظلومی هست و نصرتی لازم است، ما آنجا حاضریم، به خاطر این است؛ اینکه ما روی مسئله فلسطین این جور اصرار داریم، به خاطر این است. چون لازمه توحید این است که انسان در مقابل زورگویی ظالم به مظلوم نایستد» (بیانات، ۱۳۹۷/۰۱/۲۵). همچنین ایشان در سی امین سالگرد رحلت امام خمینی (ره) فرمودند: «[امام] بعد از آنکه توفیق این را پیدا کرد که بر موانع غلبه پیدا کند و نظام جمهوری اسلامی را تشکیل بدهد، اعلام کرد که ما نه ظلم می کنیم، نه زیر بار ظلم می رویم؛ ظلم نمی کنیم اما زیر بار ظلم هم نمی رویم؛ با ظالم کنار نمی آییم و از مظلوم حمایت می کنیم؛ این حرف امام بود. این حرف از متن دین گرفته شده است، متن قرآن است. علاوه بر اینکه قرآن این را تصریح می کند، عقل سالم هم همین را تأیید می کند. با ظلم مقابله کردن، از مظلوم دفاع کردن، با ظالم همکاری نکردن و کنار نیامدن، چیزی است که همه خردمندان عالم آن را می پسندند؛ بر این حرف ایستادگی کرد (بیانات، ۱۳۹۸/۰۳/۱۴). ادبیات مقاومت، همان فریاد شجاعانه در چهره ظالم و صیحه مظلوم در صورت غاصب مستبد است. ادبیات پایداری از فرزندان ملت می خواهد که ننگ را نپذیرند (سعدون، ۱۳۸۸: ۵۲، به نقل از مجیدی، ۱۳۹۱: ۴۱۲).

در نتیجه، مقاومت اسلامی در برابر ظلم، تجاوز و اشغالگری، دین ستیزی و سلطه استکبار و متحدان آنها شکل گرفته است و هدفش حفظ حقوق، دفع ستم، رفع

اشغال، حفظ استقلال، جلوگیری از سلطه و حفظ دارایی‌ها مطابق آموزه‌ها و احکام دین است (قاسمی، ۱۳۹۹: ۱۷۳). رهبر معظم انقلاب در دیدار دانش آموزان و دانشجویان در تاریخ ۱۲ آبان ۱۳۹۷ ضمن توصیه به تبلیغ نظریه مقاومت در مقابل دشمن قوی‌پنجه، اظهار داشتند: «بعضی تصوّر نکنند که چون دشمن بمب دارد، موشک دارد، دستگاه‌های تبلیغاتی دارد و از این قبیل، ما عقب‌نشینی کنیم؛ خیر، نظریه مقاومت، یک نظریه اصیل و درست است؛ هم در مقام نظر، هم در مقام عمل؛ از لحاظ نظری و از لحاظ عملی -از هر دو جهت- باید ترویج شود. معنای نظری این است که تبیین کنید. شما جوان‌ها خیلی خوب می‌توانید این نظریه مقاومت را تبیین کنید؛ هم در بین خودتان و هم محیطی که در آنجا قرار دارید و هم حتی در ارتباط با کشورهای دیگر و جوان‌های دیگر. نظریه مقاومت را، این را که هدف استکبار سیطره است، هدف استکبار سلطه است، سلطه بر ملت‌ها است، برای همه تبیین کنید، بدانند که هدف استکبار این است. از لحاظ عملی، جریان مقاومت را ما حق جوان‌ها می‌دانیم؛ جوان‌های عراق، جوان‌های سوریه، جوان‌های لبنان، جوان‌هایی در شمال آفریقا، جوان‌هایی در مناطق شبه‌قاره و اطراف آنها، یک‌مشت جوان‌هایی هستند که در مقابل آمریکا مقاومت می‌کنند، ایستاده‌اند؛ حق این‌ها است، ما حق این‌ها می‌دانیم؛ تقویت این جریان‌ها به معنای تقویت نظریه مقاومت است. بعضی‌ها حتی به مبانی دینی هم خیلی پایند نیستند اما نسبت به تسلط پیگانه احساس مقاومت می‌کنند؛ این نشان‌دهنده این است که آمریکا با این همه تبلیغات، با این همه تلاشی که انجام داده است، با این امپراتوری خبری و رسانه‌ای که در دنیا راه انداخته، نتوانسته روی نسل جوان کشور ما اثر بگذارد؛ روحیه مقاومت آنها را و استقلال‌طلبی آنها را نتوانسته ضعیف کند و از بین ببرد. مخصوص جوان‌های ما هم نیست، این به تدریج در بین جوان‌های کشورهای دیگر هم تا آنجایی که ما اطلاع داریم، رسوخ پیدا کرده؛ بخصوص کشورهای همسایه ما. جوان‌های عزیز مؤمن در کشورهای نزدیک به ما و همسایه ما که انسان حرف‌های آنها را، اقدام‌های آنها را، پیام‌های آنها را می‌بینند، رفتارهای آنها را، احساس می‌کند که روحیه استقلال در آنها زیاد است».

(بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲)

روش پژوهش

این تحقیق از لحاظ هدف یک پژوهش بنیادی است و برای روشن شدن مفهوم «منطق مقاومت» در بیانات مقام معظم رهبری از روش «تحلیل مضمون»^۱ استفاده شده است. روش تحلیل مضمون یکی از روش‌های کیفی مناسب در این زمینه است که می‌تواند در تحلیل اندیشه‌های ایشان کاربرد زیادی داشته باشد. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (بویاتزیس^۲، ۱۹۹۸، به نقل از کیا و فقیهی‌نژاد، ۱۳۹۷: ۴۵). تحلیل مضمون روشی است که از دل متن، مضامین مهم نهفته را آشکار می‌کند. این روش که یکی از پایه‌ای‌ترین روش‌های کیفی است، می‌تواند در تحقیقات مختلف علوم انسانی استفاده گردد و زوایای غیر آشکار یک موضوع را آشکار کرده، شاخص‌ها و ابعاد جدیدی را کشف و ارائه کند. اینکه تحلیل مضمون بیشتر یک روش است تا اینکه روش شناسی باشد، از دیدگاه یادگیری و آموزش یک مزیت به شمار می‌آید و این بدان معناست که بر خلاف بسیاری از روش‌های کیفی، به دیدگاه معرفت‌شناختی یا نظری خاصی وابسته نیست (کلارک و براون^۳، ۲۰۱۳: ۱۲۱). به‌طورکلی تحلیل مضمون روشی است برای دیدن متن، برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتب، تحلیل اطلاعات کیفی، مشاهده نظام‌مند شخص، تعامل، گروه، موقعیت، سازمان و یا فرهنگ، تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی (شیخ‌زاده، محمد و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۵۳). این روش در حداقل خود داده‌ها را سازمان‌دهی و در قالب جزییات توصیف می‌کند؛ اما می‌تواند از این فراتر رفته و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر کند (کمالی، ۱۳۹۷، ص ۱۹۱). در تحلیل مضمون، تمامی منابع داده بررسی و مضامین کل داده‌ها، تحلیل و تفسیر می‌شود و نیازی به اشباع نظری وجود ندارد (کلارک و براون، ۲۰۰۶). در این پژوهش برای گردآوری و شناسایی مضامین مرتبط با «منطق مقاومت و ایستادگی» در مرحله نخست با بررسی و مطالعه سخنان رهبری، مضمون‌های مرتبط استخراج گردیده و در مرحله بعد کدگذاری شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد این الگو دارای چهار مضمون فراگیر است.

1. Thematic Analysis
2. Boyatzis
3. Clarke & Braun

یافته‌های پژوهش

برای به انجام رساندن گام‌های عملیاتی پژوهش، باید پس از مطالعه کلی متن، بخش‌های گوناگون آن را دسته‌بندی کرد. این دسته‌بندی در یافتن مضامین سه‌گانه نقش مهمی دارد. در گام اول از تحلیل مضمون لازم است مضمون‌های پایه‌ای از متون اصلی استخراج گردد. در اینجا متون اصلی، که بیانات و سخنرانی‌های مقام معظم رهبری (نقل‌قول‌ها) از سال ۱۳۷۱ تا ۱۴۰۲ است، انتخاب شده و در قالب محورهای سازمان‌دهی شده است. هرکدام از این نقل‌قول‌ها حاوی مضمونی است که با خواندن آن متن مستقیماً به ذهن متبادر می‌گردد و سایر گام‌ها به شرح جدول‌های ۱ و ۲ انجام می‌گیرد.

از آنجایی که گوینده متن در تمامی متون بررسی‌شده آیت‌الله‌خامنه‌ای به‌عنوان شخصیت حقیقی و رهبر انقلاب اسلامی ایران به‌عنوان شخصیت سیاسی هستند، بخش مربوط به گوینده متن در تمامی جدول‌ها حذف شده است.

جدول شماره ۲- تبدیل نقل‌قول‌ها به مضمون‌های پایه‌ای

مضمون‌های پایه‌ای	نقل‌قول‌های مستقیم (متن اصلی بیانات)	
مقاومت باعث عقب‌نشینی دشمن می‌شود	مقاومت موجب عقب‌نشینی دشمن می‌شود (۹۸/۳/۱۴)	۱
ایستادگی و مقاومت در مقابل دشمن از پیش آمدن او جلوگیری می‌کند	راه اینکه او جلو نیاید، این است که شما پایستید. ایستادگی و مقاومت کردن در مقابل زیاده‌خواهی دشمن و زورگیری دشمن و باج‌خواهی دشمن، راه جلوگیری از پیش آمدن او است پس صرفه با مقاومت است (۹۸/۳/۱۴)	۲
ایستادگی و مقاومت عامل پیشروی	هر جا ما ایستادگی کردیم و مقاومت کردیم، توانستیم پیش برویم (۹۸/۳/۱۴)	۳
ایستادگی، مقاومت و عقب‌نشینی نکردن	ما حالا بحث «نبرد» را نمی‌کنیم، بحث «مقاومت» را می‌کنیم؛ بحث «نبرد» جداگانه است؛ من دارم ایستادگی و مقاومت و عقب‌نشینی نکردن را می‌گویم (۹۸/۳/۱۴)	۴
ایستادگی در مقابل دشمن عامل عقب‌نشینی آن است	در مقابل دشمن، «ایستادگی» موجب عقب رفت دشمن است (۹۷/۱۱/۲۵)	۵
عقب‌نشینی کردن دشمن	آن وقت دشمن نفوذکننده، دشمن بددل، دشمن طمع ورز مجبور می‌شود عقب‌نشینی کند (۹۶/۶/۲۶)	۶
مقاومت تنها عامل بازدارنده رژیم صهیونیستی	اما تنها عامل بازدارنده رژیم غاصب اسرائیل، عامل مقاومت است (۸۹/۹/۸)	۷

تحلیل ژمانیک منطق مقاومت و ایستادگی در اندیشه مقام معظم رهبری

مضمون‌های پایه‌ای	نقل قول‌های مستقیم (متن اصلی بیانات)	
ایستادگی و مبارزه ملت‌ها	اما راه دیگر این است که ملت‌ها بایستند و مبارزه کنند (۷۱/۸/۱۳)	۸
اقدام ملت‌ها علیه استکبار، اقدامی شکننده و قوی است	درحالی‌که این اشتباه است. اقدام ملت‌ها اقدامی است که دشمن مستکبر و مستبد نمی‌تواند هیچ پاسخی به آن بدهد. اقدام ملت‌ها، اقدام‌های شکننده است. چرا ملت‌ها را وارد صحنه نمی‌کنند؟ (۷۱/۸/۱۳)	۹
پیروز نهایی اهل حق و طرفداران حق هستند	عنصر چهارم از منطق مقاومتی که امام بزرگوار پایه‌گذاری کرد در نظام جمهوری اسلامی، این بخش قرآنی وعده الهی است. خداوند متعال در آیات مکرر قرآن این وعده را داده است که اهل حق، طرفداران حق، پیروز نهایی‌اند (۹۸/۳/۱۴)	۱۰
تأکید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق	آیات فراوان قرآن بر این معنا دلالت می‌کند (۹۸/۳/۱۴)	۱۱
اهل حق قربانی می‌دهند اما ناکامی ندارند	ممکن است قربانی بدهند اما درنهایت شکست نمی‌خورند؛ آنها پیروز هستند در این صحنه؛ قربانی دارند اما ناکامی ندارند (۹۸/۳/۱۴)	۱۲
تأکید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق	أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمْ الْمَكِيدُونَ: خیال می‌کنند دارند زمینه‌سازی می‌کنند، توطئه برای جبهه حق و مقاومت درست می‌کنند، [اما] نمی‌دانند که توطئه علیه خود آنها دارد چیده می‌شود طبق طبیعت و سنت الهی (۹۸/۳/۱۴)	۱۳
تأکید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق	آیه دیگر: «و تُرِيدُ أَنْ تُنَمِّنَ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعَفُوا فِي الْأَرْضِ» (۹۸/۳/۱۴)	۱۴
تأکید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق	آیه دیگر: إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ (۹۸/۳/۱۴)	۱۵
تأکید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق	آیه دیگر: وَ لَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ (۹۸/۳/۱۴)	۱۶
نوید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق که نتیجه مقاومت است	آیات فراوان قرآن همه همین عاقبت را نوید می‌دهند به آن کسانی که در راه مقاومت‌اند (۹۸/۳/۱۴)	۱۷
زیر بار سیاست‌های آمریکا نرفتن دولت و ملت ایران	کارهایی که می‌خواهند انجام بدهند همین کارهایی است که به این چیزها منتهی می‌شود. [آنها] توقع دارند که مسئولین ما، دولت ما و سیاستمداران ما در جهت این سیاست‌ها عمل کنند؛ چنین چیزی ائتلاف نخواهد افتاد (۹۴/۶/۱۲)	۱۸
تسلیم نشدن ملت‌ها در مقابل قدرتهای مداخله‌گر	یک‌بار دیگر این حقیقت خود را نشان می‌دهد که ملت‌ها نمی‌توانند برای همیشه تسلیم و مطیع قدرت‌های مداخله‌گر جهانی و بین‌المللی باشند (۷۹/۹/۶)	۱۹
عدم عقب‌نشینی به خاطر وجود بمب، موشک و دستگاه‌های تبلیغاتی دشمن	بعضی تصور نکنند که چون دشمن بمب دارد، موشک دارد، دستگاه‌های تبلیغاتی دارد و از این قبیل، ما عقب‌نشینی [کنیم]؛ نخیر (۹۷/۸/۱۲)	۲۰

مضمون‌های پایه‌ای	نقل قول‌های مستقیم (متن اصلی بیانات)	
پیروزی عده‌ای کم بر عده‌ای زیاد با ایستادگی، سخت‌کوشی و مقاومت	نشان دادند که با ایستادگی، با مقاومت، با سخت‌کوشی می‌توان با همه حجم کوچک، بر یک حجم بزرگ پیچیده مسلح تأییدشده و حمایت‌شده از طرف قدرتهای بزرگ فائق آمد (۹۱/۹/۱)	۲۱
پیروزی ملت ایران در مقابل آمریکا	قدرت آمریکا، دولت آمریکا، استکبار آمریکا که در مقابل ملت ایران قرار گرفته بود و این مبارزه طولانی را از سال ۳۲ با ملت ایران شروع کرده بود - که امسال سال ۹۱ است - در این مبارزه، آن‌که شکست خورده، همان دولت مستکبر متکبر خودبزرگ‌بین آمریکاست؛ و آن‌که پیروز شده، ملت سرافراز مصمم مقتدر ایران است (۹۱/۸/۱۰)	۲۲
ایستادگی و مقاومت یک ملت عامل پیروزی خواهد بود	می‌خواهیم از حقایق و واقعیات عالم، به برکت هدایت اسلامی، راهمان را پیدا کنیم. درس این است که وقتی یک ملتی عازم و مصمم ایستاد و مقاومت کرد و از درون جوشید و به خدای بزرگ اتکا کرد و در میدان مبارزه، از جان و مال و آبرو دریغ نکرد، ولو آن ملت به قدر حریف پول ندارد، به قدر حریف سلاح ندارد، به قدر حریف پیشرفت علمی نداشته است، جمعیتش نسبت به حریف کم است، یک‌صدم حریف رسانه ندارد، این ملت در بزرگ‌ترین مبارزات و سخت‌ترین مبارزات، پیروز خواهد شد (۹۱/۸/۱۰)	۲۳
ایستادگی، صبر و عدم تغییرجهت باعث پیروزی می‌گردد (درس قرآن)	حرف این است که قرآن به ما آموخته است که اگر شما صبر کنید، ایستادگی کنید، جای خودتان را تغییر ندهید، جهت خودتان را تغییر ندهید، شما پیروزید؛ این درس قرآن است (۹۱/۴/۴)	۲۴
ایمان به راه و هدف و حرکت در راه ایمان عامل پیروزی است (درس قرآن)	قرآن به ما می‌گوید اگر به این راه و به این هدف‌ها ایمان داشته باشید و در راه این ایمان حرکت کنید، بدون شک شما پیروز هستید؛ این درس قرآن است (۹۱/۴/۴)	۲۵
خودکفایی نتیجه تحریم‌های آمریکا	نتیجه چه شده؟ نتیجه این شده که حرکت به سمت خودکفایی در کشور سرعت گرفته. ما عادت کرده بودیم، ملت ایران در طول سال‌های متمادی عادت کرده بود که همه‌چیز را وارد کند. ما حالا به برکت تحریم‌هایی که کردند، عادت کردیم که همه‌چیز را اول خودمان برویم به سراغ ساختن و تولید کردنش (۹۱/۸/۱۲)	۲۶
ایستادگی کردن دستاوردهای بزرگی دارد	((ایستادگی کردن)).... اما دستاوردهای بسیار بزرگی دارد (۹۷/۴/۹)	۲۷
ارزش صد برابری ایستادگی ملت‌ها در مقابل هزینه‌های آن	که صدها برابر آن هزینه برای ملت‌ها ارزش دارد (۹۷/۴/۹)	۲۸
تکیه بر توان و نیروی داخلی مسلمانان	پس جامعه مسلم غیور و دین‌دار باید به خود و نیروی درون‌اش تکیه کند (۹۹/۳/۲)	۲۹
انتخاب مسیر مقاومت از روی احساسات و هیجان نبوده است	امام مسیر مقاومت را انتخاب کرده است. مطلب مهم این است که امام، مقاومت را از روی هیجان‌زدگی انتخاب نکرد، از روی احساسات زودگذر انتخاب نکرد (۹۸/۳/۱۴)	۳۰

تحلیل ژمانیک منطق مقاومت و ایستادگی در اندیشه مقام معظم رهبری

مضمون‌های پایه‌ای	نقل قول‌های مستقیم (متن اصلی بیانات)	
پشتوانه منطقی، عقلانی، علمی و دینی انتخاب مقاومت از سوی امام	پشتوانه انتخاب مقاومت از سوی امام بزرگوار ما یک پشتوانه منطقی است، پشتوانه عقلانی است، پشتوانه علمی است و البته پشتوانه دینی (۹۸/۳/۱۴)	۳۱
پشت سر مقاومت و ایستادگی امام منطق است	منطق، پشت سر ایستادگی امام و مقاومت امام وجود دارد (۹۸/۳/۱۴)	۳۲
مقاومت در مقابل زورگویی واکنش طبیعی هر ملت آزاده‌ای است	یک جزء این منطق این است که مقاومت، واکنش طبیعی هر ملت آزاده و باشرف در مقابل تحمیل و زورگویی است (۹۸/۳/۱۴)	۳۳
مقاومت در مقابل تحمیل‌ها دلیل مستقل و قانع‌کننده‌ای است	هر ملتی که برای شرف خود، برای هویت خود، برای انسانیت خود ارزش قائل است، وقتی ببیند یک‌چیزی را می‌خواهند به او تحمیل بکنند، مقاومت می‌کند، امتناع می‌کند، ایستادگی می‌کند؛ خود این، یک دلیل مستقل و قانع‌کننده است (۹۸/۳/۱۴)	۳۴
مقصر دانستن ایران به خاطر بعضی از تحرکات جوان‌های کشورهای دیگر علیه آمریکا	البته دشمن -آمریکایی‌ها- بعضی از این چیزها را از چشم ما می‌دانند؛ می‌گویند این به خاطر حرکت جوانان ایرانی است. تهدید هم می‌کنند ما را، تهدید می‌کنند که چرا جوان‌های فلان کشور به نیروهای ما حمله کردند؟ یعنی این واقعاً از آن حرف‌های عجیب‌وغریب [است]! پیغام می‌دهند که جوان‌های فلان کشور همسایه شما اگر چنانچه به نیروهای ما حمله بکنند یا به افراد طرفدار ما حمله کنند، ما شما را مقصر می‌دانیم! (۹۷/۸/۱۲)	۳۵
جریان مقاومت از لحاظ عملی حق جوان‌های عراق، سوریه، لبنان، شمال آفریقا و مناطقی از شبه‌قاره است	از لحاظ عملی، جریان مقاومت را ما حق جوان‌ها می‌دانیم؛ جوان‌های عراق، جوان‌های سوریه، جوان‌های لبنان، جوان‌هایی در شمال آفریقا، جوان‌هایی در مناطق شبه‌قاره و اطراف آنها، یک‌مشت جوان‌هایی هستند که در مقابل آمریکا مقاومت می‌کنند، ایستاده‌اند؛ حق اینها است، ما حق اینها می‌دانیم (۹۷/۸/۱۲)	۳۶
مقاومت یک امر ممکن است	مقاومت یک امر ممکن است؛ درست نقطه مقابل فکر غلط کسانی که می‌گویند و تبلیغ می‌کنند که «آقا! فایده‌ای ندارد؛ چطور می‌خواهید مقاومت کنید؟ طرف، گردن‌کلفت است، طرف قوی است.» (۹۸/۳/۱۴)	۳۷
توانایی مقاومت و ایستادگی جمهوری اسلامی جمهوری اسلامی توانست مقاومت بکند، توانست ایستادگی بکند (۹۶/۲/۲۵)	۳۸
اعتقاد راسخ مردم به مقاومت کردن	مردم نشان دادند که به جهاد در میدان مقاومت معتقدند، به مبارزه معتقدند، به مقاومت در مقابل استکبار معتقدند (۹۹/۴/۲۲)	۳۹
احساسات استقلال‌طلبانه جوانان و نوجوانان کشور	شما ببینید، امروز احساسات جوانان و نوجوانان عزیز ما در سرتاسر کشور احساسات استقلال‌طلبانه است (۹۷/۸/۱۲)	۴۰
احساس مقاومت نسبت به تسلط بیگانه از طرف کسانی که پایبند به مبانی دینی نیستند	بعضی‌ها حتی به مبانی دینی هم خیلی پایبند نیستند اقا نسبت به تسلط بیگانه احساس مقاومت می‌کنند (۹۷/۸/۱۲)	۴۱

مضمون‌های پایه‌ای	نقل‌قول‌های مستقیم (متن اصلی بیانات)	
عدم تأثیر بر ضعیف کردن روحیه مقاومت و استقلال‌طلبی نسل جوان	این نشان‌دهنده این است که آمریکا با این‌همه تبلیغات، با این‌همه تلاشی که انجام داده است، با این امپراتوری خبری و رسانه‌ای که در دنیا راه انداخته، نتوانسته روی نسل جوان کشور ما اثر بگذارد؛ روحیه مقاومت آنها را و استقلال‌طلبی آنها را نتوانسته ضعیف کند و از بین ببرد (۹۷/۸/۱۲)	۴۲
انگیزه ایستادگی و مقاومت در نسل جوان	امروز جوان‌های ما از لحاظ انگیزه ایستادگی و مقاومت از جوان نسل اول انقلاب اگر جلوتر نباشند، عقب‌تر نیستند؛ امروز این را انسان دارد به‌درستی مشاهده می‌کند (۹۷/۸/۱۲)	۴۳
زنده نگاه‌داشتن روح مقاومت	باید با زنده نگاه‌داشتن روح مقاومت در لبنان... (۷۹/۵/۱۳)	۴۴
امید به پیروزی و ادامه مقاومت	امید برگرفته از ایمان مردم فلسطین مهم‌ترین عامل مقاومت است و در تمام قضایای سیاسی صحنه فلسطین باید امید به پیروزی و ادامه مقاومت مورد توجه باشد (۸۸/۱۱/۱۸)	۴۵
همه‌گیری مفهوم و عنصر مقاومت	امروز مفهوم مقاومت و عنصر مقاومت، یک عنصر جاافتاده است؛ در فلسطین مقاومت است، در منطقه غرب آسیا، در کشورهای گوناگون مقاومت است، در عراق مقاومت است، در ایران و در جاهای مختلف مقاومت است (۱۴۰۲/۰۶/۲۹)	۴۶
گسترش فرهنگ مقاومت در مقابل قدرت‌های دنیا	فرهنگ مقاومت در مقابل حضور قدرانه قدرتهایی که هیچ حقی برای حضور در این منطقه ندارند، گسترش پیدا کرده (۱۴۰۲/۰۶/۲۹)	۴۷
گسترش فکر مقاومت در مقابل زورگویی	فکر مقاومت و جبهه مقاومت در مقابل زورگویی گسترش خواهد یافت (۱۴۰۱/۰۸/۱۱)	۴۸
رواج روحیه و منطق مقاومت	اول کسی که در دنیا گفت «نه شرقی و نه غربی» امام بزرگوار ما بود؛ نه شرقی و نه غربی. آن روز قدرت دنیا تقسیم شده بود بین آمریکا و شوروی. ایشان فرمود: نه این، نه آن. همه کشورهای دنیا مجبور بودند یا متصل به این باشند یا متصل به آن باشند؛ ناچار می‌دانستند خودشان را، [اما] ایشان گفت که نه این، نه آن. این روحیه، این منطق، این حرف قرص و محکم رواج پیدا کرده (۱۴۰۱/۰۸/۱۱)	۴۹
روبه رشد بودن حرکت مقاومت در کشورهای منطقه	امروز شما می‌بینید حرکت مقاومت در کشورهای منطقه روبه رشد است و اژدهای آمریکا، اژدهای استکبار در منطقه شکسته است، ملت‌ها جری شده‌اند، زبان ملت‌ها باز شده است علیه آمریکا و علیه حرکت این‌ها (۱۴۰۰/۱۱/۲۸)	۵۰
وارد میدان مقاومت شدن جرئت می‌خواهد	البته بعضی جرئت می‌کنند وارد میدان مقاومت بشوند، بعضی جرئت نمی‌کنند (۹۸/۳/۱۴)	۵۱
هزینه داشتن مقاومت	مقاومت البته هزینه دارد، بدون هزینه نیست (۹۸/۳/۱۴)	۵۲
ایستادگی کردن هزینه دارد	بله، ایستادگی کردن ممکن است هزینه‌ای داشته باشد (۹۷/۴/۹)	۵۳

تحلیل ژمانیک منطق مقاومت و ایستادگی در اندیشه مقام معظم رهبری

مضمون‌های پایه‌ای	نقل‌قول‌های مستقیم (متن اصلی بیانات)	
جرئت نداشتن برخی از دولت‌ها برای مقابله با استکبار جهانی	در جاهای دیگر، اگر دولت‌ها مشاهده کنند که در ملت‌ها انگیزه مقاومت وجود دارد، به آنها کمکی نمی‌کنند. دولت‌هایی را هم می‌شناسیم که احساسات ضدّ سلطه‌گری دارند - این‌طور نیست که همه دولت‌ها، آن طرفی باشند - اما جرئت نمی‌کنند. نه جرئت می‌کنند خودشان اقدامی کنند و نه جرئت می‌کنند ملت‌هایشان را به اقدامی وادار کنند (۷/۸/۱۳)	۵۴
وارد شدن امام خمینی به میدان مقاومت با پشتوانه منطق مقاومت	پس منطق مقاومت این‌ها است که عرض کردیم. امام با پشتوانه یک چنین منطقی بود که وارد میدان مقاومت شد (۹۸/۳/۱۴)	۵۵
عدم توانایی بر مقاومت در مقابل دشمن یک خطای بزرگ است	خطای بزرگ، اینجا است؛ خطای بزرگ، این است که کسی تصوّر کند که در مقابل گردن‌گرفت‌های عالم نمی‌شود مقاومت کرد، نمی‌شود ایستاد (۹۸/۳/۱۴)	۵۶
ترسیدن عده‌ای به خاطر قوی بودن دشمن	خب، یک عده‌ای وقتی چشمشان به این جبهه می‌افتد، دلشان می‌ریزد (۹۴/۱۰/۱۹)	۵۷

پس از تبدیل نقل‌قول‌ها به مضامین پایه‌ای، در جدول شماره ۲، مضمون‌های سازمان‌دهنده و مضمون‌های فراگیر استخراج و شناسایی می‌گردد.

جدول شماره ۳- تبدیل مضمون‌های پایه‌ای به مضمون‌های سازمان‌دهنده و فراگیر

مضمون‌های پایه‌ای	مضمون‌های سازمان‌دهنده	مضمون‌های فراگیر	
مقاومت و ایستادگی عامل عقب‌نشینی دشمن اقتدار منطقی مقاومت و ایستادگی	مقاومت و ایستادگی عامل عقب‌نشینی دشمن	مقاومت باعث عقب‌نشینی دشمن می‌شود (منطق مقاومت ۲)	۱
		ایستادگی و مقاومت در مقابل دشمن از پیش آمدن او جلوگیری می‌کند	۲
		ایستادگی و مقاومت عامل پیشروی	۳
		ایستادگی، مقاومت و عقب‌نشینی نکردن	۴
		ایستادگی در مقابل دشمن عامل عقب‌نشینی آن است	۵
		عقب‌نشینی کردن دشمن	۶
	مقاومت و ایستادگی ملت‌ها، اقدامی شکننده و قوی است	مقاومت تنها عامل بازدارنده رژیم صهیونیستی	۷
		ایستادگی و مبارزه ملت‌ها	۸
		اقدام ملت‌ها علیه استکبار، اقدامی شکننده و قوی است	۹

تحلیل تِماتیک منطق مقاومت و ایستادگی در اندیشه مقام معظم رهبری

مضمون‌های فراگیر	مضمون‌های سازمان‌دهنده	مضمون‌های پایه‌ای	
اقتدار منطقی مقاومت و ایستادگی	تأکید قرآن بر پیروزی حق مداران که نتیجه مقاومت است	پیروز نهایی اهل حق و طرفداران حق هستند (منطق مقاومت ۴)	۱۰
		تأکید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق	۱۱
		اهل حق قربانی می‌دهند اما ناکامی ندارند	۱۲
		تأکید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق	۱۳
		تأکید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق	۱۴
		تأکید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق	۱۵
		تأکید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق	۱۶
		نوید آیات قرآن بر پیروزی اهل حق که نتیجه مقاومت است	۱۷
	عدم تسلیم ملت‌های مقاوم در مقابل هجمه‌های دشمن	زیر بار سیاست‌های آمریکا نرفتن دولت و ملت ایران	۱۸
		تسلیم نشدن ملت‌ها در مقابل قدرت‌های مداخله‌گر	۱۹
		عدم عقب‌نشینی به خاطر وجود بمب، موشک و دستگاه‌های تبلیغاتی دشمن	۲۰
	مهم‌ترین عامل پیروزی، مقاومت و ایستادگی است	پیروزی عده‌ای کم بر عده‌ای زیاد با ایستادگی، سخت‌کوشی و مقاومت	۲۱
		پیروزی ملت ایران در مقابل آمریکا	۲۲
		ایستادگی و مقاومت یک ملت عامل پیروزی خواهد بود	۲۳
		ایستادگی، صبر و عدم تغییر جهت باعث پیروزی می‌گردد (درس قرآن)	۲۴
		ایمان به راه و هدف و حرکت در راه ایمان عامل پیروزی است (درس قرآن)	۲۵
		خودکفایی نتیجه تحریم‌های آمریکا	۲۶
	خودکفایی و خوداتکائی از دستاوردهای مقاومت است	ایستادگی کردن دستاوردهای بزرگی دارد	۲۷
		ارزش صد برابری ایستادگی ملت‌ها در مقابل هزینه‌های آن	۲۸
		تکیه بر توان و نیروی داخلی مسلمانان	۲۹

تحلیل ژمانیک منطق مقاومت و ایستادگی در اندیشه مقام معظم رهبری

مضمون‌های فراگیر	مضمون‌های سازمان‌دهنده	مضمون‌های پایه‌ای	
مقاومت امری واقع و حتمی	مقاومت یک واقعیت طبیعی، منطقی و عقلانی است	انتخاب مسیر مقاومت از روی احساسات و هیجان نبوده است	۳۵
		پشتوانه منطقی، عقلانی، علمی و دینی انتخاب مقاومت از سوی امام	۳۱
		پشت سر مقاومت و ایستادگی امام منطق است	۳۲
		مقاومت در مقابل زورگویی و اکنش طبیعی هر ملت آزاده‌ای است (منطق مقاومت‌ا)	۳۳
		مقاومت در مقابل تحمیل‌ها دلیل مستقل و قانع‌کننده‌ای است	۳۴
		مقصر دانستن ایران به خاطر بعضی از تحرکات جوان‌های کشورهای دیگر علیه آمریکا	۳۵
		جریان مقاومت از لحاظ عملی حق جوان‌های عراق، سوریه، لبنان، شمال آفریقا و مناطقی از شبه‌قاره است	۳۶
	مقاومت یک امر ممکن و شدنی است	مقاومت یک امر ممکن است (منطق مقاومت (۵)	۳۷
		توانایی مقاومت و ایستادگی جمهوری اسلامی	۳۸
		اعتقاد راسخ مردم به مقاومت کردن	۳۹
تسری روحیه مقاومت و ایستادگی	روحیه استقلال‌طلبی نسل جوان	احساسات استقلال‌طلبانه جوانان و نوجوانان کشور	۴۰
		احساس مقاومت نسبت به تسلط بیگانه از طرف کسانیکه پایبند به مبانی دینی نیستند	۴۱
		عدم تأثیر بر ضعیف کردن روحیه مقاومت و استقلال‌طلبی نسل جوان	۴۲
		انگیزه ایستادگی و مقاومت در نسل جوان	۴۳
	استمرار داشتن روح مقاومت	زنده نگاه‌داشتن روح مقاومت	۴۴
		امید به پیروزی و ادامه مقاومت	۴۵

مضمون‌های فراگیر	مضمون‌های سازمان‌دهنده	مضمون‌های پایه‌ای	
تسّری روحیه مقاومت و ایستادگی	گسترش فرهنگ مقاومت در مقابل زورگویان	همه‌گیری مفهوم و عنصر مقاومت	۴۶
		گسترش فرهنگ مقاومت در مقابل قدرت‌های دنیا	۴۷
		گسترش فکر مقاومت در مقابل زورگویی	۴۸
		رواج روحیه و منطق مقاومت	۴۹
		روبه رشد بودن حرکت مقاومت در کشورهای منطقه	۵۰
جرئت داشتن، هزینه داشتن و نترس بودن در مقاومت	جرئت و هزینه داشتن مقاومت	وارد میدان مقاومت شدن جرئت می‌خواهد	۵۱
		هزینه داشتن مقاومت (منطق مقاومت ۳)	۵۲
		ایستادگی کردن هزینه دارد	۵۳
		جرئت نداشتن برخی از دولت‌ها برای مقابله با استکبار جهانی	۵۴
		وارد شدن امام خمینی به میدان مقاومت با پشتوانه منطق مقاومت	۵۵
	بیم داشتن از دشمن، بزرگ‌ترین خطاست	عدم توانایی بر مقاومت در مقابل دشمن یک خطای بزرگ است	۵۶
		ترسیدن عده‌ای به خاطر قوی بودن دشمن	۵۷

پس از دست یافتن به مضمون‌های پایه‌ای از نقل‌قول‌های مستقیم، مضمون‌های سازمان‌دهنده و مضمون‌های فراگیر با توجه به مضمون‌های پایه‌ای انتزاع می‌گردد. در این نوع تحلیل، سعی بر این است که از مضامین پایه‌ای که آشکار و صریح هستند، به سوی مضامین انتزاعی تر و کلی تر حرکت شود تا به مضمون یا مضامین اصلی متن دست پیدا کنیم (استرلینگ - آتراید، ۲۰۰۱). در این مرحله از تحلیل مضمون سعی می‌شود با ساماندهی دوباره مضمون‌های اولیه یا همان مضمون‌های پایه‌ای به مضمون‌های اصلی‌تر، فراگیرتر و مرکزی‌تر دست یافته گردد. با بررسی و تحلیل مضمون‌های مرتبط با «منطق مقاومت و ایستادگی» به چهار مضمون فراگیر می‌رسیم که در ادامه توضیح داده می‌شود.

شکل ۱- شبکه مضامین «منطق مقاومت» در دیدگاه مقام معظم رهبری

نتیجه‌گیری

در این مقاله سعی شد با توجه به اهمیت موضوع و همچنین جایگاه سخنان مقام معظم رهبری در بحث مقاومت و ایستادگی که توجه به آنها ضروری است از دل سخنان ایشان منطق مقاومت و ایستادگی استخراج گردد. برای این کار از روش تحلیل مضمون استفاده شد تا مضامین اصلی و کلان سخنان ایشان در این زمینه مشخص گردد. با به‌کارگیری روش تحلیل مضمون به ۴ مضمون فراگیر رسیدیم که عبارت‌اند از: «اقتدار منطقی مقاومت و ایستادگی»، «مقاومت امری واقع و حتمی»، «تسری روحیه مقاومت و ایستادگی» و «جرئت داشتن، هزینه داشتن و نترس بودن در مقاومت» اشاره کرد. مطابق با همین مضامین فراگیری که از درون مضامین سازمان‌دهنده (۱۳ مضمون) و پایه‌ای (۵۷ مضمون) بخش‌های سخنان

ایشان احصاء گردید، به مضمونی مهم‌تر و کلی‌تر «منطق مقاومت» رسیدیم که تمامیت متن را در بر گرفته و هسته محوری ما در این مقاله می‌باشد.

اینک به تبیین چهار مضمون فراگیر این پژوهش می‌پردازیم:

۱) اقتدار منطقی مقاومت و ایستادگی

ایشان بارها در سخنرانی‌هایشان با تأکید بر مقاومت و ایستادگی در مقابل دشمن، راه جلوگیری، عقب‌نشینی و پیش آمدن دشمن را مقاومت و ایستادگی دانسته و این اقدام ملت‌ها را اقدامی شکستنده بیان می‌کنند. در قرآن کریم نیز خداوند متعال در آیات مکرر وعده داده که اگر به هدف‌ها ایمان داشته باشید و صبر و ایستادگی کنید بدون شک پیروز هستید و اهل حق و طرفداران حق پیروز نهایی هستند. لیکن ممکن است که قربانی بدهند ولی درنهایت شکست نمی‌خورند و پیروز می‌گردند. وقتی یک عزم راسخ و یک تصمیم محکم وجود داشته باشد و آن از درون بجوشد و انسان به خدای متعال تکیه کند و در مبارزه با دشمن از جان، مال و آبرو دریغ نداشته باشد، حتی اگر به قدر حریف سلاح، پول، پیشرفت علمی، جمعیت و رسانه نداشته باشد پیروز خواهد بود. از دستاوردهای بزرگ مقاومت و ایستادگی، «خودکفائی» است. عدم وابستگی به دشمن و تکیه بر توان و نیروی داخلی بسیار ارزشمند بوده و ملت‌ها را به سمت اقتدار پیش خواهد برد.

۲) مقاومت؛ امری واقع و حتمی

ایشان پشتوانه انتخاب مقاومت از سوی امام بزرگوار را یک پشتوانه منطقی، عقلانی، علمی و دینی می‌دانند و بیان می‌دارند که یک منطق، پشت سر مقاومت و ایستادگی وجود دارد که یک جزء آن این است که مقاومت، واکنش طبیعی هر ملت آزاده و باشرف در مقابل تحمیل و زورگویی است. مقاومت یک امر ممکن است و درست نقطه مقابل فکر غلط کسانی است که می‌گویند دشمن گردن کلفت و قوی است و ایستادگی در مقابل آن فایده‌ای ندارد درحالی‌که هر ملتی که برای شرف خود، هویت خود و برای انسانیت خود ارزش قائل است وقتی می‌بیند که می‌خواهند به او یک چیزی را تحمیل کنند، امتناع می‌کند و خود این مسئله یک دلیل مستقل و قانع‌کننده برای منطقی بودن مقاومت و ایستادگی است.

۳) تسری روحیه مقاومت و ایستادگی

ایشان عقیده دارند بعضی‌ها حتی به مبانی دینی هم خیلی پایبند نیستند اما نسبت به تسلط بیگانه احساس مقاومت و ایستادگی می‌کنند. این نشان‌دهنده آن است که دشمن با تمام تبلیغات و امپراتوری خبری و رسانه‌ای که در دنیا به راه انداخته، نتوانسته روحیه مقاومت و استقلال‌طلبی ملت‌ها را ضعیف کرده و از بین ببرد. فرهنگ مقاومت در مقابل زورگویی گسترش پیدا کرده و امروز مفهوم مقاومت و عنصر مقاومت، یک عنصر جاافتاده است؛ در فلسطین، در منطقه غرب آسیا، در عراق، در ایران و در کشورهای گوناگون مقاومت و ایستادگی در مقابل زورگویی وجود دارد. حرکت مقاومت روبه رشد است و ابهت آمریکا و ابهت استکبار شکسته شده و زبان ملت‌ها علیه آنها باز شده است.

۴) جرئت داشتن، هزینه داشتن و نترس بودن در مقاومت

ایشان بارها در سخنرانی‌هایشان تأکید داشته‌اند که مقاومت و ایستادگی در مقابل دشمن هزینه دارد و بدون هزینه نیست. همچنین وارد میدان مقاومت شدن، جرئت می‌خواهد که هرکسی جرئت آن را ندارد. بعضی‌ها تصور می‌کنند که نمی‌توان در مقابل گردن‌کلفت‌های عالم مقاومت و ایستادگی کرد و وقتی چشمشان به جبهه دشمن می‌افتد، دلشان می‌ریزد و می‌ترسند درحالی‌که این یک خطای بزرگ است و امام بزرگوار نیز به پشتوانه چنین منطقی بود که وارد میدان مقاومت شد و ملت‌های آزاده دنیا را بیدار کرد.

منابع

قرآن کریم.

۱. افتخاری، اصغر؛ محمدمهدی سلیمانی (۱۴۰۰). «تأثیر تهدیدات سیاسی-امنیتی محور مقاومت بر آسیب‌پذیری رژیم صهیونیستی»، نشریه علمی آفاق امنیت، سال چهاردهم، شماره پنجاه و سوم.
۲. انصاری بارده، رضا؛ و جاودانی مقدم، مهدی (۱۴۰۰). «مفهوم راهبرد مقاومت فعال در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه راهبرد.
۳. بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۷۱-۱۴۰۲).

۴. پارسائیان، علی؛ و اعرابی، محمد (۱۳۹۵). روش تحقیق کیفی، پژوهش‌های فرهنگی، تهران.
۵. دکمیجان، هرایر (۱۳۷۷). جنبش‌های اسلامی در جهان عرب، (مترجم: حمید احمدی)، تهران: کیهان.
۶. سیمیر، رضا (۱۴۰۲). «تحلیل کارکردهای مقاومت در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، دو فصلنامه علمی دانش سیاسی، ویژه‌نامه اول «مقاومت»، سال نوزدهم، شماره ۲.
۷. شیخ‌زاده، محمد؛ تسلیمی، محمد سعید؛ عابدی جعفری، حسن؛ و فقیهی، ابوالحسن (۱۳۹۰). «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، اندیشه مدیریت راهبردی، سال پنجم، شماره ۱۰، ۱۵۱-۱۹۸.
۸. عمید، حسن؛ و قربان‌زاده، فرهاد (۱۳۸۹). ویرایش جدید «فرهنگ فارسی عمید»، تهران: انتشارات اشجع.
۹. فرهادزاده، حاجی رحیم؛ محمودی، مرتضی؛ و حاتمی، محمدرضا (۱۴۰۱). «راهبرد مقاومت فعال در سبک سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای»، ماهنامه علمی جامعه‌شناسی سیاسی ایران، سال پنجم، شماره ششم.
۱۰. قاسمی، بهزاد (۱۳۹۷). «ژئوپلیتیک محور مقاومت و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران براساس گفتمان انقلاب اسلامی»، فصلنامه علمی-پژوهشی آفاق امنیت، شماره ۳۸.
۱۱. قاسمی، بهزاد (۱۳۹۹). «الگوی مقاومت اسلامی؛ مطالعه بیانات مقام معظم رهبری»، دو فصلنامه علمی-پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، دانشکده علوم انسانی اسلامی و قدرت نرم دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، سال دهم، شماره ۲۱.
۱۲. کمالی، یحیی (۱۳۹۰). «روش‌شناسی تحلیل مضمون و کاربرد آن در مطالعات سیاست‌گذاری عمومی»، فصلنامه علمی-پژوهشی سیاست‌گذاری عمومی، دوره چهارم، شماره ۲، ۱۸۹-۲۰۸.

۱۳. کیا، علی اصغر؛ و فقیهی‌نژاد، مهدی (۱۳۹۷). «تحلیل مضمون مفاهیم ارتباطات و توسعه در مفاد برنامه های چهارم و پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران»، *دوفصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی*، سال ششم، شماره یازدهم.
۱۴. گوهری مقدم، ابودر؛ و اسماعیلی، امیرمحمد (۱۴۰۲). «سیاست خارجی آمریکا در مقابله با محور مقاومت پس از بیداری اسلامی»، *دو فصلنامه دانش سیاسی، ویژه‌نامه اول «مقاومت»*، سال نوزدهم، شماره ۲.
۱۵. لطفی، مهدی؛ شیرخانی، علی؛ و جاودانی مقدم، مهدی (۱۴۰۱). «نقش الگوی انقلاب اسلامی ایران در شکل‌گیری محور مقاومت اسلامی». *فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین‌المللی*. پیاپی ۵۳.
۱۶. لکزایی، رضا (۱۳۹۹). «تبیین گفتمان مقاومت در عرصه بین‌الملل با تأکید بر بیانیه گام دوم»، *دو فصلنامه جریان‌شناسی دینی معرفتی در عرصه بین‌الملل*، دوره دوم، شماره ۴، ۶۷-۹۶.
۱۷. مجیدی، حسن (۱۳۹۱). ادبیات مقاومت و فلسفه پیدایش مقاومت در کشورهای اسلامی تحت اشغال؛ فلسطین و عراق برای نمونه، *نشریه ادبیات پایداری*، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، سال سوم، شماره ششم.
۱۸. محمدی، بیوک (۱۳۸۵). *اصول روش تحقیق کیفی نظریه مبنایی*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۱۹. محمدی، محمود (۱۳۹۲). *اسلام‌گرایی: گفتمان مقاومت*، دو فصلنامه *جامعه‌شناسی تاریخی*، دوره ۵، شماره ۲.
۲۰. مصلی، احمد (۱۳۸۸). *مبانی نظری بنیادگرایی*، (مترجم: محمدرضا آرام)، تهران: مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۲۱. مهدی‌پور، آسیه (۱۳۹۹). «بررسی ابعاد و پیامدهای راهبرد مقاومت در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله)»، *دوفصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام*، دوره: ۸، شماره: ۲ (۱۷ پیاپی)، ۳۰-۱.

۲۲. میرقادی سیدفضل‌الله؛ و کیانی، حسین (۱۳۹۱). «بن‌مایه‌های ادبیات مقاومت در قرآن»، *مطالعات ادبی متون اسلامی*، دوره ۱۵، شماره ۱ - شماره پیاپی ۱، ۶۹-۹۷.

23. Attride-Stirling, j. (2001), "Thematic networks: An analytic tool for qualitative research", *Qualitative Research*, 1, 385-405
24. Boyatzis, R. E. (1998), *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*. Sage.
25. Braun, V. & Clarke, V. (2006), "Using thematic analysis in psychology", *Qualitative Research in Psychology*, Vol. 3, No. 2, Kingdom: AltaMira Press.
26. Clarke, V. & Braun, V. (2013), Teaching thematic analysis: Overcoming challenges and developing strategies for effective learning. *The Psychologist*, 26 (2), 120-123.